# СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 191. | Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 17. серпня, 1923.

VOL. XXXI. | No. 191 | Jersey City, N. J., Friday, August 17, 1923. | THREE CENTS


## 97 МАЙНЕРІВ ЗГИНУЛО В КЕМЕРЕРІ

КЕМЕРЕР, Вайомінґ, 15. серпня. — Ратункова робота коло добування тіл з копальняного закопу „Кемерер Ковл Ко. Майн І." вже покінчилася, і заряд копальні видав заяву, що число погибших майнерів виносить 97. Одного тіла ще й досі не добули. Вратовано 37.

Ціле місто виглядає як один дім жалоби. Причина вибуху ще й досі невідома.

### ОПОВІДАННЄ ВИРАТОВАНОГО

Генрі Ниска, 20-літний майнер, котрому вдалося вийти з катастрофи з життям, оповідає таке:

„Ми лише що почали копати вугля, коли ми вчули вистріл, а зараз за ним оглушуючий продув воздуха. Догадуючися, що ми в небезпеці, я й мої товариші пошукали води, і намочивши нею кусочки полотна, держали їх при устах та носі. Так ми робили через кілька годин, поки остаточно воздух не прочистився. Ми не рушалися, поки до нас не надійшов ратунковий відділ."

В подібний спосіб описують свої пригоди другі виратовані майнери. Декотрі, однак, робітники в страшній розпуці, що межувала майже з божевіллєм, старалися дістати до головних проходів або до других коритарів, де працювали їх приятелі.

## ПЕРЕГОВОРИ ЗА УМОВИ ПРАЦІ В УГЛЕВІМ ПРОМИСЛІ

НЮ ЙОРК, 15. серпня. — Нині почалися тут запропоновані Вуглевою Комісією Злучених Держав переговори межи представниками майнерської юнії та представниками властителів копалень твердого вугля в справі нових умов праці в копальнях.

Щоби приступити як найскорше до питання висоти робітничої заплати, майнерська юнія заявила свою готовість не наставати на задержаннє системи відчековання (відтягання юнійної вкладки при виплаті), якщо представники властителів згодяться не відтягати робітникам коштів за верчення, комірне, обезпеченне, податки і т. п.

Юнія настає на 8-годинний день праці та жадає усунення детективів та шпигів з вуглевих округів.

## ВЕЛИКІ ВОЗДУШНІ МАНЕВРИ

ВАШІНГТОН, 15. серпня. — На слідуючий понеділок починаються здовж побережа Атлянтийського Океану від Гемптон, Верджінія, до Бенгор, Мейн, найбільші американські воздушні маневри.

Американська воздушна фльота буде виконувати ріжні воздушні маневри на просторі 800 миль. Межи иншим двайцять аероплянів буде підносити воздушну димову заслону для воздушної фльоти.

Маневри мають ріжні практичні питання щодо нових примінень літаків на війні.

## З ТРАМВАЄВОГО СТРАЙКУ В НЮ ДЖЕРЗІ

ТРЕНТОН, 15. серпня. — Директори трамваєвого підприємства „Паблик Сервіс Рейлвей Ко.", котра веде трамваєві лінії, на котрих тепер страйк, дістали вже від комісії публичних підприємств стейту приказ почати сейчас перевіз публики на вуличних зелізницях, але не зробили в тій справі ніякого кроку.

На зборах робітничої юнії страйкарів провідники страйку висказували надію, що страйк скінчиться побідою робітників та що страйкарі дістануть заплату 65 центів на годину.

## ВИРАБЛЯЮТЬ НОВИЙ ПЛЯН ІМІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНА

ВАШІНГТОН, 15. серпня. — Іміграційні урядники під проводом секретаря праці Дейвиса, що вернув недавно з Европи, виробляють проект нового іміграційного закона, в який мають бути вложені висліди подорожи Дейвиса.

Дейвис тепер стоїть на становищи, що головна річ у іміґранта є його „характер".

## ПОКІНЧИЛИ ПРИГОТОВАННЯ ДО ВИЗНАННЯ МЕКСИКА

МЕКСИКО, 15. серпня. — Мексиканьсько-американські переговори, що попереджають формальне визнаннє теперішнього мексиканського уряду, покінчилися тут нині підписаннєм вступної умови. Підписаннє головної умови межи президентами обох републик має наступити в найкоротшім часі.

Головна точка договору се забезпеченнє Американцям прав до нафти й землі.

## ПАМЯТКОВІ МАРКИ ГАРДИНГА

ВАШІНГТОН, 15. серпня. — Уряд постановив видати певне число 2-центових марок почтових з образцем Гардинга. Стемпси появляться вже в найкоротшім часі.

## НАЙСКОРША ПОЧТОВА ЛІНІЯ В СВІТІ

ВАШІНГТОН, 15. серпня. — Генеральний постмастер (міністер почт) уже зарядив, щоб з днем 21. серпня почати поспішне пересиланнє воздухом почти межи Ню Йорком та Сен Франциском. Сю велику просторінь мається переїхати за 28 годин.

## ПЛЯНИ ДЛЯ РОЗВИНЕННЯ МІСТА БАЙОНУ

БЕЙОН, 15. серпня. — Міські комішенери міста Байону, Ню Джерзі, виступили з пляном широких поправок та ріжних публичних будівель в сьому місті. Видатки сих будівель коло поправи зелізничих двірців та портових причалів вимагалиби видатку 150 мілонів долярів та далиби заняття 25,000 людий.

## ЗЕЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА

На нюйорськім острові Стетен Айленді зударилися в середу особовий поїзд зелізниці Стетен Айленд Репид Трензит Рейлровд з тягаровим поїздом зелізниці Болтиморе енд Огайо. Сила удару викинула богато пасажирів з їх сидженъ і трох з них понесло тяжкі ушкодження тіла.

### ПАМЯТИ ЗАСЛУЖЕНИХ.

В 40-літню річницю заснованя „Народньої Торговлі" у Львові відбулося на личаківськім цвинтари посвяченнє марморних памятників, поставлених без управу „Народної Торговлі" на гробах перших основателів і довголітних директорів сего стоваришення: Василя Нагірного і Аполона Ничая. По 12 год. в полуднє зібралося при могилах значнє число львівських громадян: члени надзірної ради враз з дирекцією і персоналом „Торговлі", заступники всіх других економічних і кредитових стоваришень, „Міщанського Брацтва", „Зоїр" і и. По короткім посвяченню памятників і по панахидах на обох гробах промовив від надзірної ради С. Стефанович, даючи образ діяльности обох покійних: як перед 40. роками була у нас економічна праця ще зовсім не дикана, як пок. Василь Нагірний, вернувши зі студій з Швайцарії, приніс перші кличі такої праці, як наслідком того станула поперше „Народна Торговля", а відтак пішли заснования „Дністра", ремісничої „Зорі" і Бурси, „Народної Гостиниці", „Труду", а дальше органiзовання „Сокола", „Міщанського Брацтва" і др., — як в створенню сих інституцій богато потрудились оба покійні директори і причинились до розвитку тих твердинь, що творять тепер нашу важну народню силу. Другий бесідник, д-р Галущинський, підніс неімовірні нині трудности, з якими мусіли оба Покійні боротись в починах своєї праці і поставив непохитну їх витревалість новому поколінню як примір до наслідування.

### „ГОРОЖАНЕ ГІРШОГО СОРТА".

Дня 17. липня приїхав до Турки н. Стр. станиславівський воєвода Юристовскі і протягом 3 годин приняв безліч депутацій і репрезентацій. Між иншими явилася у нього делеґація українських установ, зложена з І. Федевича, д-ра М. Кондрата й И. Стеця і представила йому низку домагань українського громадянства. Воєвода вислухав промов делеґації, але заявив, що аж по розгляненню писемного меморіялу видасть відповідні зарядження. Нарікав перед делеґацією, що Українці не хотять признати польської державности, через що мусядь бути вважані горожанами гіршого сорта.

### ЖАХЛИВЕ ПОЛОЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ РОБІТНИКІВ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

До Львова венув один з наших репатріянтів, що довший час вештався по Україні і подав отсі вісти

Зима з двайцять першого року на другий була страшна. Люди обдерлися, головно з чобіт. Колись заможні люди ходили тоді в онучках і подертих кальошах. Щоби прожити — випродували одежу і посудину. Минуло року, завдяки посилкам через „АРА" положення поліпшилося, не можна одначі сказати, щоби культурні робітники були ситі. Недоїдали і всі виглядають, як з хреста зняті.

Члени Академії хотіли приїхати до Галичини, думку сильно підпирав комісар народньої освіти Гринько, але його, як „націоналіста" усунено і зреалізувати думку було неможливо. У членів Академії не було грошей на виїзд. Вони й так мало не повмирали з голоду. Виїхати з Київа, хочби на сто верстов було тяжко, хиба пішки о прошенім по селах хлібі. Та ледви, чи був би живий той, хто вибрався би в таку дорогу.

Окрім культурних робітників діставали й другі посилки через „АРА". Дари розділював спеціяльний комітет дуже сумлінно. Обділювано ними також родини, що не мали ніяких заробітків, для котрих ринки праці були замкнені.

Культурні робітники дуже мало заробляють. Професори університету, члени Академії дістають від уряду місячно два до трех рублів передвоєнних, отже стільки, що заробляє робітник фізичною працею в двайцяти мінутах. Жити з того годі. Я бачився на виїзді дім з культурними діячами, котрі веліли подякувати львівському Комітетови за дари. Всі одначе затрівожені, що посилка устане. Що тоді буде? Погинімо з голоду, а з нами ляже в могилу українська культурна робота. — Якби був можливий виїзд, каже один, а я міг заробити за кордоном місячно більше як пять карбованців золотом, виїхав би негайно. Та що про се думати!... Мабуть, доведеться тут згинути...

А політичні відносини? Терор. Люта епоха гарних слів і поганих вчинків!

### НОВІ ПОВСТАНЧІ ВІДДІЛИ?

В тербовельськім повіті оголосили Ляхи стан облоги, бо там мали появитися нові збойні відділи зза Збруча...

### ЧЕРВОНА АРМІЯ І ТРОЦКИЙ.

До Константинополя прибув один із б. офіцерів червоної армії. Костяков, втікаючи від політичних переслідувань. Костяков оповідає що особистий секрітеріят Троцкого складається із 40 осіб. Частина секретаріяту Троцкого занята виключно посанням брошур на ріжні військові та економічні теми. Троцкий подає тему, секретаріят пише брошуру, а Троцкий видає її під своїм іменем. Справами военного комісаріяту завідує Склянський і б. царський енерал Балтійський. Сам Троцкий бере участь дільки у головних нарадах, та у всіх військових парадах. Симпатії армії до Троцкого упали, а вищий командний склад відноситься до нього ворожо і кпить собі з його проєктів і плянів. Особиста сторожа Троцкого складається з най кращих військових частин. Костяков впевняє, що Троцкий найбільше боягузливий зі всіх комісарів. Велику ролю в органiзації армії грає Склянський, а не Троцкий.

### СТРАЙКИ І ЗАВОРУШЕННЯ В ПОЛЬЩІ.

В звязку з вуличними ексцесами в Лодзі арештовано 77 осіб, з кого 63 звільнено а 14 передано до диспозиції прокураторії, як обжалуваних о діяльну участь в заворушеннях. В справі масакри страйкуючих робітників в Лодзі, Ченстохові, Бялій і Бєльску польською державною поліцією внесли посли П. П. С. наглий внесок, в якому вони домагаються безпротолочного слідства, потягнення виновників до відповідальности, уневажнення обіжника головного коменданта поліції, яким забороняється стріляти в повітря (досі практикований спосіб стріляння „на пострах") врешті домагається відшкодування для ранених і їхніх родин. У відповідь на соціялістичний внесок промовляв міністр внутрішніх справ Кернік, який серед безустанного гамору і неперивання старався оправдати становище адміністрації і поліційних органів.

Внесення посла Міхалька на отворення дискусії над заявою міністра Керніка відкинуто 198 голосами проти 138.

### „ОД МОЖА ДО МОЖА."

На конґресі партії польських людовців заявив польський премієр Вітос, що Польща, коли хоче жити, мусить поширюватись. На захід — заявив Вітос — нема вже що йти, тому Польща мусить іти на схід.

## КОМУНІСТИЧНІ ЗАВОРУШЕННЯ В НІМЕЧЧИНІ ЗДУШЕНІ

БЕРЛІН, 15. серпня. — Як видно з донесень з поодиноких міст, де за послідних кілька днів вибухали підюджувані комуністами повстання, сі заворушення вже на загал здушені.

На загал Німеччина нині богато спокійнійша, як була тиждень тому назад. Всі просто партії здивовані слабостю комуністичних вибухів та їх відорваністю та незорґанізованістю.

## НІМЕЦЬКЕ НАСЕЛЕННЄ РУРЩИНИ НЕ ЗЛОМАНЕ

ДІСЕЛЬДОРФ, 15. серпня. — Як се засвідчують всі подорожні через Рурщину, німецьке населеннє окупованих провінцій терпить тяжко, але держиться добре і нігде не слідно доказів зломання опору.

Навіть Французи признають, що їм не вдалося зломити Німців, і в декотрих ґазетах появляються голоси за зміною політики.

## АМЕРИКАНСЬКИЙ ДЕЗЕРТИР ГЕРОЄМ НІМЕЦЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

ГАЙДЕЛЬБЕРҐ, 15. серпня. — Німецьке населеннє трактує американського військового дезертира Ґровера Клівленда Берґдола яко свого героя, а поліція посуваеться в чемности супроти нього так далеко, що ревідує всі поїзди, приходячі з окупованих країв, щоби в них не приїхали які нові охотники на пірваннє Американця.

Як каже поліція, один зі заговірників, Німець Шпербер, зложив перед поліцією зізнання, в котрих говорив, що Американець Ґрифит, котрий орґанізував напад на Берґдола, обіцював йому, що його вчинок принесе йому в Америці славу детектива та завадіяки, як лишень йому вдасться піймати Берґдола та відставити його в руки Американців.

Німецька поліція, побоюючися нападу населення на арештованих заговірників проти Берґдола, перенесла їх вже в друге з одного арешту до другого.

## ПУАНКАРЕ ДУМАЄ ВІДПОВІДАТИ ШТРЕЗЕМАНОВИ

ПАРИЖ, 15. серпня. — З урядових кругів дають до розуміння, що французький премієр Пуанкаре збирається дати публичну відповідь на заяву нового німецького канцлєра Штреземана, виголошену в німецькім парляменті з нагоди обняття уряду.

## ХОЧУТЬ СПІВДІЛАННЯ АМЕРИКИ

БЛИМФОНТЕЙН, Південно-африканська держава, 15. серпня. — Сматс, премієр міністрів південно-африканської юнії, заявив в своїй промові, що як Злучені Держави не поспішать чим скорше на допомогу Европі, то вона скоро попаде в стан безнадійної руїни, якої наслідки будуть для світа ще страшнійші як руїна Росії через революцію.

## АНГЛІЙСЬКИЙ АМБАСАДОР КРИТИКУЄ АМЕРИКАНСЬКІ УРЯДЖЕННЯ ДЛЯ ІМІҐРАНТІВ

ЛОНДОН, 15. серпня. — Ґедес, англійський амбасадор до Злучених Держав, виступив з публичною заявою про потребу нових уряджень на американській коморі для іміґрантів на Елис Айленд.

Ґедес вичисляє точка за точкою, що треба поправити в квартированню іміґрантів, трактованню, лікарському огляданню, способах задержання, відсиланню, апеляції іміґрантських справ і т. д. В деяких случаях слова Ґедеса критикують американський уряд дуже остро.

## ПІЙМАЛИ ДЕ ВАЛЕРУ

ЕНИС, повіт Клер, Ірляндія, 15. серпня. — Війска ірляндської вільної держави напали на виборчий льокаль в Енис в хвилю, як прихильники ірляндської повної самостійности привели сюди свого провідника Емона де Валеру та арештували його разом з товаришами.

Тепер він сидить у вязниці, а тимчасовий уряд видав до публікації найдені його документи, з котрих виходить, що сам Де Валера плянував вбийства та підпали.

## ЗІ СІОНІСТИЧНОГО КОНҐРЕСУ

КАРЛЬСБАД, 15. серпня. — Серед учасників сіоністичного конґресу кружляють чутки, що дотеперішний голова сіоністичної орґанізації, знеохочений острою критикою себе та своїх проєктів відбудови Палестини, зрезиґнує з головства, хочби навіть конґрес признав йому довіря.

## БОЛЬШЕВИЦЬКІ ПАРАДИ НА ВЗІР ЦАРСЬКИХ

МОСКВА, 15. серпня. — Ідучи за царським звичаєм надавання кождому членови царської родини якийсь військовий уряд в армії або фльоті, большевицькі комісарі „приняли за сина" кружляк „Аврору", котрий свого часу почав повстаннє проти тимчасового уряду Керенського.

Большевицькі ґазети пускають чутки, що буцімто „противоліуціонери" дуже ненавидять сей корабель та визначили величезну надгороду тому, хто його висадить у воздух.

## ФАТАЛЬНА ПОЛЯКА НА ФРАНЦУЗЬКІЙ БІЙЦІ З БИКАМИ

ПАРИЖ, 15. серпня. — Підчас боротьби з биками, урядженої аматорами в Арль з нагоди свята Вознесення Пр. Діви, прийшло до страшної поляки серед видців, як один з биків увірвався на сидження та став колоти видців. Серед страшного стиску погибло на місци 4 людий, а 25 було тяжко ранених.

## ІТАЛІЯ РОБИТЬ СПРОБИ З НОВИМИ ФОРМАЦІЯМИ АРМІЇ

РИМ, 15. серпня. — Незадовго мають відбутися в північній Італії цікаві військові маневри, на котрих мається робити досвіди з новими военними формаціями військ.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

| SUBSCRIPTION RATES: | | ПЕРЕДПЛАТА | |
|---|---|---|---|
| Three cents the copy. | | Поодиноке число 3 центи | |
| One year | $ 7.00 | На рік | $ 7.00 |
| Six months | $ 3.75 | На пів року | $ 3.75 |
| Three months | $ 2.00 | На три місяці | $ 2.00 |
| Foreign and Jersey City Rates. | | В Джерзи Сити і заграницею. | |
| One year | $10.00 | На рік | $10.00 |
| Six months | $ 5.00 | На пів року | $ 5.00 |
| Three months | $ 2.75 | На три місяці | $ 2.75 |

... платиться 10 центів.

Телефон „Свобода" 595 Montgomery. Sel. V. H. Comber 1880 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

# ШЛЯХ ДО СОБОРНОЇ УКРАЇНИ.

В другому місци поміщена під таким заголовком статтяредакції віденського часопису „Українського Прапору". З огляду на те, що такі статті являються доказом, що українська преса шукає дороги до розвязки головних завдань української політики, треба звернути на сю статтю близчу увагу.

Головна недостача згаданої статті „Українського Прапора" в тому, що вона ставить собі за ціль показати, яким шляхом дійти до ідеалу соборної України, а сього шляху не подає, а не подає тому, бо редакція признає себе некомпетентним ставити програму ділання для східно-українських земель. На наш погляд, хто не має ніякої програми щодо сеї акції, то й не може претендувати на розвязування питання шляхів до соборної України.

Правда, редакція пробує сказати своїм читачам, що навіть без сеї програми можна найти одиноку дорогу до соборної України, та се очивидно пуста самопотіха. Колиб навіть сповнено все, чого хоче „Український Прапор"; колиб під польською окупацією повстав одноцільний, сконсолідований верховний політичний орган українського народа; колиб сей орган удержував за кордоном свій державний центр; та колиб всі Українці на всій еміграції злучилися для піддержання сих праць, то й се все в купі ще тяжко назвати одиноким шляхом до соборної України. Се лишень організація боротьби проти польської окупації в ціли визволення західних українських земель зпід польської неволі, але не одинокий шлях до побудовання самостійної соборної української держави.

Навіть у тих вузких рамцях, які для української політики начеркує „Український Прапор", найдеться ще богато точок, на які незгодиться богато Українців. Питання удержування поза краєм західно-українського державного центру стріне богато спротиву в старому краю, а в Америці бажання сього центру бути посередником межи краєм та американськими Українцями, які можуть і теоретично й практично мати поважні сумніви, чи порадно булоби удержувати зносини зі старим краєм через якийсь заграничний осередок та чи не краще булоби зноситися безпосередно або через представників краю, присланих в Америку.

Щодо сотворення центрального союза всіх американських організацій (Злучених Держав, Канади, Бразилії й Арґентини), то тут трудности такої організації такі великі, — через політичні границі, а ще більше через величину відлеглостий, з яких людина в Европі не все собі здає ясну справу, — що така організація, хочби й повстала, не моглаби мати великого реального значіння.

Навіть ставлення закордонного, державного, західно-українського центра на рівні з організацією в старому краю та в Америці, може легко викликати побоювання і в старому краю і в Америці, що такий осередок, завдяки своїй независимости може деколи дозволити собі на таку політичну лінію, на яку не годиться ані народ, що стоїть в безпосереднім бою з ворогом на місци, ані іміграція, від якої ждуть, і яка справді хоче, сю боротьбу своїми жертвами піддержувати. Вся американська іміграція хоче піддержати край в боротьбі проти польської неволі, але вона не дозволить, аби в той мент, коли край стоїть на становищи покладання на власні сили, відорвані від краю центри викривляли сю лінію якимись чужими орієнтаціями.

Американська іміграція хоче й буде попирати всяку боротьбу проти наїзників української землі, але вона буде попирати боротьбу проти всіх наїзників, і не дасть ніколи допомоги нікому, хто хочби мовчанкою дає згоду на контрунебудь окупацію української землі. Українська іміграція в Америці стоїть за невмолиму й безпощадну боротьбу проти всіх гнобителів українського племени, себто за лінію опору виключно на власні сили українського народа. Вона розуміє, що, коли пишеться на прапорі клич соборної української держави, то й не вільно відступати одному чи другому грабітникови України міліони українського народа в ясир за обіцянку помочи, бо кождий грабіжник України вже зі свого становища грабіжника мусить боротися проти українського народа, а не за ним. Через те на розуміння української іміграції, одинокий шлях до соборної України лежить не лишень в боротьбі проти польської окупації, але в рівночасній, так само напруженій, доцільній та свідомій боротьбі проти наїзника по другім боці ризької лінії, через котрого напад на українську соборну державу західна Україна опинилася в польськім ярмі.

Словом, одинокий шлях до самостійної соборної України йде лишень через соборну боротьбу соборного українського народу на соборній Україні проти соборних ворогів українського народа. Доки український народ не викреше зі себе на стільки сили, енергії та організаційного хисту, так довго мета самостійної, соборної України останеться неосягненим ідеалом. Шлях до сеї цілі далекий, але український народ хоче його пройти, а українська іміграція хоче йому в сему помогти.



# ВІДКРИТТЯ ВИЩОГО ПЕДАҐОҐІЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМ. М. ДРАГОМАНОВА В ПРАЗІ

В суботу дня 7. липня в Празі в помешканню Ґеольоґічного Інститута відбулося свято відкриття українського вищого педаґоґічного Інституту імени Драгоманова.

У переповненій авдиторії голова п. Шаповал відкрив спільне засідання управи українського громадського комітету й професорської ради педаґ. Інституту.

В своїй промові голова вказва на те велике значіння, яке має цей день в життю української культури.

На початку своєї промови від імени Ради професорів проф. Л. Білецький дякував чехословацькому урядови за ту велику допомогу, яку удімяє українській культурі, а українському Гром. Комітетови за ту енерґію, яку виявив в справі орґанізації Педаґоґічного Інституту. Відтак промовець виголосив довший реферат на тему новочасної вільної школи і її завдань.

Після промови директора Інституту оголошено привіт від Президента УСР. проф. д-ра Масарика, від голови Ради міністрів Швегли, від міністра справедливости Долянського, від міністра торговлі Новака, від мін. земельних справ проф. Боздека, від ректора пражського Карлового університету, від президії головного міста Праги, далі від міністра Ріси вислвив привітання консуль Мирослав Черни.

Вів українського вільного університету висловив привіт ректор університету, проф. д-р Дністрянський. В імени української Господарської Академії в ЧСР. ректор академії проф. Шовґенів, в імени українського правничого товариства в УСР. проф. Р. Лащенко, в імени українського Історично-фільольоґічного товариства проф. В. Біднов, в імени спілки українських лікарів д-р Сисак, в імени кубанської громади проф. Щербина, в імени Ґрузинської громади французькою мовою п. Айолло, від Білоруської громади в Празі в білоруській мові п. М. Вершінін, в імени українського Союза студентів еміґрантів з півн.-зах. України п. Голубович, в імени громади студентів-еміґрантів з Великої України п. Сіманців, в імени білоруського поступового студенства п. Гриб, в імени кубанської академічної Спілки п. Балабак, в імени української академічної громади в Празі п. Любинецький, в імени української академічної громади в Подєбрадах п. Сахно, ві дредакції „Українського Студента" п. Шишковський, від імени студентів українського Вищого педаґоґічного Інституту ім. Михайла Драгоманова п. Бурдейний.

Далі голова професорської ради, проф. Л. Білецький прочитав надіслані привітні телеґрами та листи від українського. Гром. Комітету у Відні. В. Винниченка, української громади у Берліні, видавництва „Української Молоді" в Берліні, Катеринославського видавництва української молоді в Німеччині, національної ради жінок в Берліні, Мик. Садовського. Сп. Черкасенка студ. т-ва „Громада" в Празі, центральної орґанізації студенства ЦЕСУС. в Празі, Миколи Шаповала, Евг. Вирового та проф. Дорошенка.

Після того зібранними на пропозицію голови українського Горм. ком. М. Шаповали ухвалено текст телеґрами до президента ЧСР. голови ради міністрів Ч. С. Р. уповноваженому міністрови д-рови Гірсі, міністрови шкільництва і народної освіти в ЧСР., міністрови закрод. сирав УСР. та п-ні Лідії Драгомановій-Шашмановій.

Відспіванням українського гимну урочисте свято відкриття Інституту закінчено.

# З БУКОВИНИ.

**Бандитизм.**

Може в жадному краю, в жадній державі, не панує бандитизм в такім великім розмірі як на Буковині.

З хвилею вмашерування румунських війск на Буковину, почали появлятися бандитські ватаги, котрі скриваючись по лісам, нападають на переїзджаючих купців, на зелізниці, а нерідко нападають вони ночами на дооколичні села, рабують, палять та й вбивають.

Ватаги ті складаються переважно з Ромунів. Всі вони люди рослі, здорові, інтеліґентні бо колишні підофіцири австрійської армії та вислужені вахмайстри жандармерії. Напади свої устроюють вони в той спосіб, що надівши на себе уніформу ромунських жандармів, нападають на жидів-коршмарів, податкові й почтові уряди, ба навіть відвідують досить часто й постерунки жандармерії.

Узброєні вони всі від стіп до голови; є у них й машинові кріси, вози, коні. Нема у нас дня, щоб не писалося про більший або менший рабунковий напад. Власти тут безрадні.

До найнебезпечніїших таких ватаг належить ватага Ченушого. Ченуша — колишний рахунковий підофіцер 22. полку краєвої оборони — зорґанізував свою ватагу, котра числить около 120 чоловіка. За його голову назначили були власти 50.000 леїв тому, хто зловить його живого або мертвого. Згодом, вдалося його було зловити й то через зраду одного з його ватажків Бурсука. Та не довго тішилися власти його зловленнєм. Ченуша просидівши 8 місяців у слідчій вязниці, став перед судом присяглих в Чернівцях дня 22. падолиста м. р., де й засуджено його на 18 літ тяжких примусових робіт.

Того рода злочинців вивозять негайно по засуді до місцевости Букавац, місточка положеного на схід від Букарешту. Туди саме заваговали Ченушу. Та щож. В дорозі між Гатно юа Іцканами, Ченуша продовбавши діру в підлозі вагона утік та пропав по сегоднішний день. Власти дають тепер аж 150.000 нагороди за зловлення Ченуші. В околицю Руської Молдавиці, вислано сильний відділ жандармерії, щоб у тамошних лісах шукати за Ченущою. Та вже ось другий місяць ходять жандарми по лісах, вистрілюють на пострах послідні патрони, та не можуть Ченуші нiраз з ліса виполошити. Противно, жандарми вертаючи на ніч домів, сплять спокійно, а рано чверть села приходить з жалобою, що їх обрабовано.

Дня 14. липня втяли бандити в Руській Молдавици кращої штуки. Жандарми вернувши по цілоденнім шуканню за бандитами до своїх касарень, полягали спокійно спати. Десь по півночі, почули на подвірю якійсь рух та накликування. Припускаючи, що то може товариші прийшли з ліса, не приписували цьому рухови жадного особлившого значіння. Аж тут входить нагло кількайцять узброєних бандитів. Всіх жандармів розброїли, повязали, забрали їм одіння, обуву, гроші та збрую й пішли собі спокійно в ліс.

Сего самого дня над ранком, напали на переїзджаючого лісом лісового інспектора Унгуряна. Йому зрабовано готівку в сумі 2000 леї, забрали віз та коні, а його самого привязали до ялиці та лишили на божу ласку. Доперва під вечір Гуцули вертаючи з роботи домів, розвязали нещасливого Унгуряна та ледви живого занесли домів.

В самих Чернівцях відносини безпеченства дуже сумні. Горе тому, хто важиться пізним вечером іти десь бічною вулицею, тоді він не то що голий, але ледви з душею домів верне. Не кажучи вже про публичні городи як Волксґартен, Шіллерпарк або Габсбурґструге. Там на бічних алеях нападають й в білий день. Нерідко трапляються рабункові випадки й в центрі міста, а найбільше на почтовій вулиці, де є безліч банків, та контор. До одного банку на почтовій вулиці прийшов ромунський офіцер в товаристві пятьох жовнярів. Прийшовши, обставив жовнярами всі виходові двері, заявляючи директорови, що має приказ провірити касу, бо зроблено донос, що в цьому банку курсують фалшовані ноти. Директор не спротивляючися, велів отворити каси. Тоді цей мнимий офіцер, витягнувши з плаща ручну гранату, заявив присутним, що кождий паде трупом як що хто спробує кричати або рушитися. Додати треба, що було се в торговий день понеділковий, в банку було кромі урядників около 26 посторонних осіб і нікому не впало на думку висмикнутися бодай вікном, щоб кликнути о ратунок.

Не диво тому, що офіцер забравши спокійно всю готівку зверх двох міліонів, вийшов без перешкоди з банку, та щез безслідно між товпою. Доперва в кілька мінут по тій ревізії, довідалися поліція, та розуміється всякі пошукування були без успіху.

Дехто з шановних читачів, скаже певно, що в самих Чернівцях так богато поліції тайної та явної, богато жандармів, війска тощо, а мимо сего чоловік непевний свого життя й майна. Воно правда. Є богато сих сторожів безпеченства, та біда тільки, що всі вони найбільше небезпечні.

В Ромунії крадуть всі, почавши від президента міністрів а скінчивши на бідному слузі. Тут підкупиш жандарма, поліцая, суддю, міністра — словом за гроші все можна купити. Тут корупція дійшла так далеко, що приміром питомець духовної семінарії якщо черновецький владика не хоче дати йому свячень, іде в Ромунію, та заплативши тамошному владиці баришівне, дістає свячення та ще й добру посаду.

Не знати тільки, кілько коштувала-б дорога до неба через Ромунію? **К.**

# ШЛЯХ ДО СОБОРНОЇ УКРАЇНИ

Провідною програмою для всіх Українців без огляду на партійні ріжниці й без огляду на територіяльну приналежність є: Соборна Україна. Се наше національно-політичне „Вірую", над яким всяка дискусія повинна бути зайвою. Та не зайвою, навпаки під сю хвилю навіть конечно являється дискусія над шляхом, по якім йдучи бажаємо осягнути державу незалежність і соборність. Над сим треба поважно застановитися, хочаб з уваги на те, що політична думка на західно-українських областях починає в деяких наших кругах затемнюватися, бо сі круги шукаючи для своєї діяльности лінії наименщого супротивного опору, замість скорочувати тернистий шлях до Соборної України, продовжують його в безконечність і сим відсувають здійснення ідеалу Соборної України в невідому далечінь.

Шлях, що веде до практичного здійснення всеукраїнського державного ідеалу, підсказують реальні обставини сучасности. Проти волі і змагань української нації повстав між західними і східними українськими землями кордон, бережений по всім і тім боці чужими штиками. Не маючи покищо фізичної спромоги розірвати вал сих штиків в отвертім бою, треба по одній і другім боці проклятої памяти кордону витворювати такі власні сили, які не тільки з нашої нації створилиб чинник, котрого восьлі хоч-не-хоч коривсяб окупант української землі, але які також постійно підмулювалиб сей кордон нівелювали його.

Уважаючи себе некомпетентними ставляти програму акції для східно-українських земель, які найшлися по тім боці ризького кордону і яких життє і розвиток обусловлені иншими положенням, хочемо висловити наші думки про завдання українського народу зах. українських земель під теперішню хвилю, щоб витворити власні сили, котрі можуть прискорити здійснення найвищого ідеалу нації.

Сі завдання можна коротко сконкретизувати у трьох точках:

По перше: Український нарід по сім боці ризької лінії мусить створити одноцілий, солідний верховний орґан, якого політична діяльність обіймалаб усі західно-українські землі одним пляном і спільною політичною ідеольоґією. Се мусілаб бути міжпарттійна орґанізація з рядом спеціяльних секцій, якої вказівки булиби приказом для всіх політичних ґруп українського народу на захід від Збруча. Основою такої орґанізації є Українська Національна Рада Східної Галичини, до котрої увійшлиби представники відповідних орґанізацій инших західно-українських зімель. А колиб сей проєкт натрафляв на якінебудь річеві перепони, тоді моглаб бути утворена окрема центральна західно-українська орґанізація, до котрої увійшлаб також Українська Національна Рада Східної Галичини.

По друге: За кордоном мусить бути за всяку ціну удержаний західно-український державний центр, який стоявби в тіснім звязку й тісній кооперації з краєвим центром і якого завданнєм булоб вести безперервно пропаґанду серед культурних народів у користь державности західно-українських земель і удержувати звязок між краєм і американськими Українцями. Тому требаб наше представництво за кордоном з Президентом др. Петрушевичем на чолі доповнити представниками північних західно-українських земель.

По трете: Американські Українці (Зєдинених Держав, Канади, Бразилії, Арґентини) повиннiб соворити Центральний Союз орґанізацій для цілого американського континенту. Сей Союз орґанізацій мавби своїм обовязком не тільки збирати засоби для акції краю і представництва за кордоном, але також підготовляти живу силу для майбутньої акції на українських землях, коли вибє дванацята година...

Се були основні точки програми акції. Розуміється, що сі три централі, тісно з собою звязані, мусілиб відповідно обставинам випрацьовувати кожда про себе подробиці діяльности на своїм терені. Треба на сім місці пригадати, що у Поляків таку орґанізацію, яку ми намічуємо, сповняла до певної міри народово-демократична (вшехпольська) партія. Вона своєю орґанізацією обіймала Поляків у Галичині, Привислянськім Краю і в німецькій Польщі й хоч вшехполяки в окремих державах примінювали до сих держав окрему тактику, то ідеольоґія і робота внутрі польської суспільности на всіх польських (і не польських) областях йшла ржними шляхами до цілі: зєдночоней, неподлеглей Польскі. А за кордоном все сиділи польські емісарі, що безперервно підготовляли опінію для відбудови польської держави.

Ми знаємо, що зреалізоване наміченого нами у трьох точках завдання в теперішних обставинах не легка справа. Але про добрій волі можна побороти всі трудности. Секрет успіху у всякій акції є: незломна віра в ідеал до якого змагається, сумлінна й енерґійна праця для зреалізовання сього ідеалу й самопожертвоване. Сього треба буде також у нашій акції. Бо памятаймо, що упокореннєм і прощацтвом нічого не вдіємо (ворог таких навіть не поважає), а перехитрити хитрого ворога нам не вдасться. Так само не вільно зражуватися хвилевими невдачами й падати на дусі, бо на війні чергуються вдачі з невдачами й ні вільно з того приводу займатися посуджуванням і розєднуванням у власнім таборі. Бо тільки взаїмна вирозумілість і солідарність — се запорука, що навіть найтяжше діло вдасться довершити.

І так — на нашу думку — зреалізоване трьох вище наведених точок — се теперішних обставинах для західних Українців єдиний шлях до Соборної України.

„Український Прапор."

А. Падолист.

## ШЛЯХИ

(Братам Галичанам).

Вже наблизились ночі зоряні,
Зметеорені безліччу світлих зірок,
Коли постаті, муками зморені,
В ліс ішли, ніжним смутком узорені,
Повні спільних думок...

Боронилися між деревами,
Де вишневим гиллям одягали себе...
Слідкували очами огневими,
Щоб по кличу накинутись левами,
Й розірвати усе, що їх бе!

Тихо йшли вони дуже стомлені,
Невідгомлені звуками струн голосних,
Хоч вже груди були в них проломлені,
Та серця вістуном повідомлені,
Що борня жде на них...

Перелинув клич... Гостро віями,
Ніби змії ті, жала пускали з очей...
Пронизали всю душу нафіями,
Овінчали і серце леліями, —
Вбрали крісом плече!

І пройшли вони, пісню граючи, —
Розриваючи звуки в тужливих місцях
Тугу серця в акорди сплітаючи
І що кроку, в конаннях вмираючи,
Стали кручений шлях...

Ой багато вже обезроєних,
Порозкраєних жалами гострих мечів
Там лежить на шляхах ріднодбаєних...
Квітнуть, сонцем весняним осяяні,
Квітнуть замісць квітків!...

А. Падолист.

## ЗА ВІЩО?

За віщо кинуті за дріт
Ми сидимо, позбуті волі?
За що тягар лихої долі?
Чи не за той кровавий піт,
Що лився в боротьбі на полі?

Невже бажають сяйво дня,
Красу і пахощі природи
Украсти у сердець свободи?
Для всіх прийшла свята весна
І нам, забутим і голодним!...

Щось в серці будеться сумне,
Душа кона' серед розпуки,
Стихають мелодійні звуки,
А серце гнівно всіх клене:
— Весна для всіх! За що-ж нам муки?

О, полум'я щасливих мрій,
Спали в нас муки невимовні,
А з ними всі думки гріховні,
Щоб знову з краплями надій
Ми осушили келех повний!

А. Падолист.

## К. І-МУ

Не запитуй мене за що серце клене,
Нарікає і плаче?
Ой шукає воно, що минуло давно
Й чого зараз не баче...

Не запитуй, молю, кого зараз люблю
І кому даю ласку?
Я самітний і скрізь біль гірких своїх [сліз
обертаю у казку...

А думки чарівні утіляю в пісні,
Плету мрій павутиння;
В них мій усміх сумний, в них і смуток [ніжний
творять спільне бреніння

Не запитуй мене, куди хвиля жене
Мою чайку крилату?
Гей далекий той шлях, він спрославсь [по ланах
у свою рідну хату...

Туди чайка несе, де лишив я усе:
І мету і кохання...
А живим, чи в труні і доїду, чи ні —
все це зайві питання...

Не запитуй, чи я маю в чім каяття,
Що йду шлахом тернистим?
Не запитуй... молю, бо шлях той люб- [лю
серцем щирим і чистим!...

А. Падолист.

## СПРАГА

І знову пахощі лле без,
Тремтять пробуджені пелюстки,
На рисі-ж пересохлих уст
Проклять розколивалась безліч!...

...Цвіте... для кого? Аби хто
Зірвав шукать пелюстки щастя?
А я не вірю в диво... пас!
Я [illegible] боротьби святої

...Довкола боз пянить... Мені-ж
Все чується пах ниви з кровю...
Я мрію кровю... кров за кров!
Ворожу кров я-б пив безгрішно!

...Хтось підійшов... зірвав букет,
Щоб вдома відшукати щастя,
А я не вірю в диво... пас...
Я вірю в слово кулеметів!

## ПОЛЬСЬКА ПОЧТА.

Дня 3. VII. с. р. надано в Добромилі на почті поручений лист, адресований по українськи, до Ігуменату ОО. Василіян в Бучачі. Адресат з нетерпячкою очікував цеге вельми важного і пильного письма. Тимчасом лист наспів аж 23. VII. це є по двацяти днях, окружевою дорогою через Москву і Варшаву. Адреса була аж надто читка, тому не знати чому приписати сю „подорож довкруги світа", чи неграмотности, чи злобі відповідних чинників?

## У ВІЛЬНІ.

Польська Поліція у Вильні розгнівала багнетами учасників реферату посла Вигоцкого та заборонила, цему послові продовжати реферат.

## МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Від. 269 У. Н. С. повідомляє своїх членів, що місячний мітинґ відбудеться в суботу, 18. серпня о годині 7.30 вечером. Кождий член мусить прибути, бо суть важні справи до полагодження, як ухвалене статута і т. и. Неявившийся член буде виключений з товариства або заплатить кару одного доляра. — В. Шець, предс.; В. Кия, секр.

МЕКАДУ, ПА. Бр. Сош. св. Духа, від. 7 повідомляє, що звичайний мітинґ відбудеться о 1. годині попол. в неділю, 19. серпня в церковній гали при Вест Блейн ул. Взиваеться всіх членів прибути на мітинґ бо суть важні справи до полагодження. — І. Когут, предс.; П. Пухир, секр.

ШИКАГО, ІЛЛ. Бр. св. о. Николая, від. 106 повідомляє, що звичайний мітинґ відбудеться о годині 1.30 попол. в неділю, 26. серпня в парохіяльній гали при Оклей і Райс ул. На порядку нарад є важні справи до полагодження. Проситься всіх членів явитись. Неявившийся член заплатить кару 25 ц. а урядник 50 цнт. — М. Петрів, предс.; В. Гриньків, секр.



В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".



# ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ
МАВРА ЙОКАЯ.
(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ДРУГИЙ ТОМ.

(37)

Але треба по правді признатися, що коли близько північ скінчився концерт; виклад чи дилетантська вистава, і вчені, мистці та поети гадали, що пора іти до дому і товариство лишалося саме: то обидві сторони всеж почували себе добре, ті, що пішли, і ті, що лишились.

Товариство починало аж тоді добре бавитися. Молоді починали танцювати, старі грати у віст чи тарок, і так вони лишалися до ранку разом.

Вони певно робилиб те саме колиб всі вчені, мистці, поети також лишились там. Чомуж вони пішли? Вониж моглиб також брати участь в забаві. Але це було не для них. Було ліпше, що вони пішли до дому.

Абат Самуель умів дуже добре робити рекляму. Коли в сальонах ґрафині Тойделінди мало відбутися якесь значнійше представлення про це довідувався кождий заздалегідь. Він розповсюджував цілу біографію і все значнійше про мистця, писменника чи вченого, який мав щось виконати, щоб потім кождий міг тим легче розпочати розмову з героєм вечера.

Три дні до найблищого соаре ґрафині Тойделінди вистарчали, щоб попереднє життя Івана Беренда було відоме до найдрібнійших детайлів і щоб в часі продукцій перед його викладом могли говорити про всі його властивости.

„Чи правда, що він мешкає цілий рік на найглибшім дні своєї копальні вугля?"

„Чи правда, що він миється лише що молодика?"

„До чорта! Якраз тепер остання чверть."

„В цілім своїм життю він ніколи не розмовляв ще з якоюсь жінкою."

„Він не займається нічим иньшим, як лише мамутовими зубами."

„В його викладі стрінуться чотириста пятьдесять грецьких, латинських, арабських і гебрейських слів."

„Чи правда, що він лише для того, щоб зробити експерімент, спалив трьохкаратовий брилянт ґрафині Тойделінди, який був вартий вісімсот ґульденів?"

„Камінь мав чотири карати і був вартий тисячупятьсот ґульденів."

„Він може це легко зробити, бо він-же може робити і діяманти."

„Справді."

„А чи правда, що він не їсть нічого окрім чіснику?"

„Алеж не сьогодня!"

„В кінці він буде показувати машину до електризовання."

„Буде він на ній грати?"

„Ні, він буде нас всіх електризувати."

„Це справді потрібно."

„Це буде гарно, коли він поставить старого барона Стефі на ізолятор, де ціле волосся стає дуба від електричности, і перука відразу злітає з голови."

„А деж ця чортова машина?"

„Там поза лекторською трибуною; але її не можна торкати, бо хто її торкне, тому перекривиться рот назавжде."

„Це неправда. Це електромаґнетична машина. Я бачив таку в Парижі. Але ця машина має ту властивість, що коли хтось в товаристві нафарбований, то фарба раптом чорніє."

„Діявол! Про це треба було повідомити гостей афішою."

„Знає це ґрафиня Тойделінда?"

„Сьогодня її обличчя особливо біле."

„З великою діямантовою діядемою на голові вона виглядає як мармурова наречена в ,Цампі'."

„А моя кузина Анґеля сьогодня особливо чарівна!"

„Ти гадаєш?"

„Біла діядема з перлин надає її обличчю дуже лагідний вираз."

„Ця діядема є причиною цього."

„Але коли цей дикий вчений спотикаючись просунеться між стількома красунями, він забуде мабуть про електричне освітлення."

„Ми вже привчимо його повільно. Приймім його привітно, щоб він не почував себе ніяково. Он там він іде; наш священик ескортує його."

Кавалер, який говорив останнім і називав контесу Анґелю своєю кузиною, приблизно двадцятьлітній молодий чоловік з шляхетною добре збудованою постатю, поспішив на зустріч Івану, якого абат Самуель впровадив в сальон, і представив йому яко ґраф Едмунд, небіж господині дому; тоді він взяв його під руку і попровадив до ґрафа Стефана, дядька господині, який був дуже очитаним чоловіком, зазнайомив його з ним, дав йому стільки часу, що Іван міг переконатися, що тут є також люде, які знають свій фах, і представив йому тоді ще декільком иншим чужим, які всі потиснули йому руку. Ці були також привітні до нього. — Прийом в цім товаристві був найбільш підбадьоруючий. — Тоді пан абат попровадив Івана до другого сальону, де були зібрані дами, там він провів його до господині дому. Ґрафиня подала йому руку і приняла його декількома привітними словами. Тоді ґраф Едмунд взяв його знов під руку, попровадив до ґрупи малодих дам стоячих при вході до сусіднього сальону і представив його контесі Анґелі.

Іван не почував себе цілком вільно, але не був ані боязким ані в замішанню.

„Ви буваєте рідко в Пешті?" промовила контеса Анґеля до представленого їй.

„Я справді давно вже не був тут. Оскільки я знаю, ви, контеса, вперше тут. Досі ви ніколи не жили в Пешті."

Обличчя Анґелі почало прибирати зимний вираз. Тепер він напевно запитає зараз про князя Теобальда.

„Так," відповіла вона сухо. „І щож з того, що я тепер вперше в Пешті?" запитала вона Івана з гострим притиском.

„Що це дуже звичайний випадок, який веде чоловіка кудись, де він ще ніколи не був; але це призначення долі, коли багато людей сходяться в одним такім місці. І коли тут зійшлось так багато блискучих постатий, я знаходжу лише в цій думці вибачення за те, що я така темна незначна точка також є тут. Може тепер провидіння пішле цих людей в безлюдні місця."

При цім слові Анґелі загорілись очі.

„Не правда? Ви вірите в провидіння? Ви вірите, що є вищі призначення?"

„Я вірю в це."

„Тоді ви мені подобаєтесь."

По цім вона подивилась куди інде, що Іван вважав за знак, що його відпущено.

По чверти години обопільних представлень Едмунд повідомив його, що в лекційній салі все готово і товариство подалось туди. Іван умістився на підвисшенню, яке було уряджене для нього в глибині салі і витягши свої скрипти почав відчит.

Він мав привабний голос, спокійний безпретензійний спосіб викладу і всі слухали його уважно.

(Конець буде).



Читайте українські книжки і газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — се сила.

Пишіть по цінник книжок до

„SVOBODA",
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Клим Поліщук.

# „ТРІВОГА"

(З днів Галицького терпіння).

(Докінчення)

V.

...Бувають щасливі в нещастю свому. Щасливий був старий „русин" Роман Трач, що вже не бачив і не чув нічого. Нещасною зосталася недужа жінка його, бо їй одній прийшлося взнати про ті річі, перед якими сама смерть блідіє...

Ще невстигли з похорону розійтися, ще невивіявся дух небіжчика з темних кутків, хати, як вернувся з міста той, що слідом за тим паном їздив. Був темний і чорний, як громова хмара в літку. Був мовчазний і жалісний, як вивітряна камяна статуя невідомого святого, що серед села стоїть. Дивилися на нього й самі мовчали. Чомусь ніхто не міг слова вимовити. Чекали заки сам заговорить. Якийсь щастя в нещастю, старий дяк прийшов. — Через те, що не був на похороннім обіді, зайшов по своє пізнійше...

Глянув по всіх, що такі смутні, і спитався:

— Що з вами?...

Всі тільки зітхнули, а той, що приїхав з міста, промовив:

— Нема вже трівоги й не буде!...

— А Петро?!... — скрикнули всі в один голос.

— Петро... Петро... — заговорив той, хвилюючись і заїкаючись. — Петро помер, як Тарас Бульба...

Про смерть Тараса Бульби майже всі знали, бо колись у сільській читальні читали. І як почули, так тільки войкнули, а стара Трачиха за стіл обома руками схопилася і тільки важкий стогін роздер її груди. Жінки стали її розважати, а чоловіки нахмурилися:

— Кажи скорше... Не муч...

Той безпорадно озирнувся навколо себе і, раптом, скоро-скоро заговорив. Хвилинами його голос переривався й робився хрипким, як хрипкою й невиразною буває зіпсута грамофонна плитка, але говорив ще, ні на хвилинку вже не стримуючись і не зупиняючись.—

„Як приїхав я з тим паном до міста, то зразу-ж у суд подався. Той пан просив судів, щоб мене, замість рідного батька, нього допустили. Але судді не згодилися на те. Зачинилися від цих і так стали судити його, щоб ніхто не чув і не бачив. Один тільки той пан весь час коло нього був і, як я чув від жандармів, що коло дверей чатували, то він дуже обстоював за Петром і навіть плакав перед суддями, аби його не дуже карали. Суд був короткий, як ксьондзівська сповідь. Відчинилися двері і вивели його. А той пан підійшов до мене, тай каже: — „На смерть засудили, але не бійтесь... Може ще помилування прийде".

Пішли всі до тюрми, але не в саму тюрму, тільки на подвіря. Як тільки прийшли, то зараз-же під якусь стіну його поставили, а самі навколо нього тісним півколом стали. Стояв перед ними блідий і вискажений, з русявою борідкою, цілком такий, як то часами на образах святих малюють. Стояли так з півгодини, начеб-то ще чекали когось, але прийшов якийсь офіцир із жовнірами і він, побачивши його, задріжав трошки і став дивитись на небо. Офіцир підійшов до нього і спитався, — чи завязати йому очі, чи так буде... він якось сумно всміхнувся на те й відповів: — „Я на все дивлюся одверто"... Тоді офіцир повернувся до жовнірів і сказав, щоб ті приготовилися. І коли тільки ті вирівнялися і зміряли на нього карабіни, він голосно крикнув: — „Слава Народові! Живи, мужицька Україно!" В той час гримнули стріли і він упав до долу. Падаючи, ще щось сказав, але того я вже не міг чути і, без памяти, кинувся з того страшного і проклятого двору. Але в брамі мені дух забило і я зупинився. Пани і пані, що приходили дивитись на сю жорстоку кару, йдучи коло мене, голосно чогось сміялись... Чув я той сміх, а серце від злости й жалю розривалося... Чув, що от-от не витримаю і кинуся на якогось пана і живцем загризу його зубами... Коли тут, підійшов до мене Петрів оборонець і сказав: — „Ну, що мало статися, — сталося! Не стійте і сліз марно не лийте! Ідьте скорше до дому, та передайте батькові й матері останнього листа від славного сина"... і з тими словами дав мені якогося папірця і так пішов від мене"...

Затаївши духа, слухали його і коли він скінчив, то ніхто ні одним звуком не насмілився порушити тієї страшної мовчанки, що запанувала в хаті, коли тут, почувся тремтючий голос матері:

— Де-ж той лист?!... Де він?!...

Дивлячись на неї, думали, що стратилась, така чудна була.

Може потім уже?... озвався той, що оповідав.

Не дурітьǃ... крикнула нетерпляче.

Тоді всі переглянулись між собою, а той вийняв із за пазухи кусник старої бібули і подав дякові. Дяк узяв, перехрестився і став читати останнього листа славного сина до воїх рідних — батька й матері.

Всі встали на ноги й слухалися, як підчас урочистої служби божої.—

„Мої дорогенькі Тату й Мамо! Спасибі вам, що викохали мене і в світ пустили з чулим серцем! А через те, будучи на Вкраїні, я ні на одну годину не забував за вас і все думав про те, як би помогти вам і всім нашім людям, що в ярмі невільницькому гинуть, — постановив собі за ціль помститися люто. Зима й морози зупинили мене, а лихі люди зрадили. Прийшлося віддати за всіх себе самого. Йдучи на страту, прошу не жаліти, що вмираю, бо не всяка смерть є смертю, як не всяке життя є життям. Знаю, що будете гніватися на мене, що непровідав вас, але я був завжди з вами в трудний час і то, навіть тоді, коли ви самі про це не знали... Так прошу вас простити мні і благословити мене в ту дорогу, якою повинні йти всі чесні сини й доньки, коли тільки вони люблять там своїх рідних, як я вас люблю! Вмираю за нашу волю, за Галичину бідну і за всю Україну святу! Простіть і прощайте „тут", заки стрінемся „там!"... До гробової дошки люблячий Вас ваш „маленький" Петрусь".

Нестримне ридання заглушило останнє слово. Наче буря раголосила. Чоловіки, як дуби, глухим гомоном загомоніли, а жінки тужною ялиною зашуміли. Лише одна нещасна мати незаплакала і не задирала. Гордо, як цариця, підійшла до дяка, взяла з його тремтючих рук останнього листа від свого сина і, звертаючись до людей, сказала:

— Не гризіть мені серця журою, а дякуйте, що такого сина дала вам!...

Здивовано затихли чоловіки. Злякано заніміли жінки.

— Невже це вона каже?... промовив хтось пошепки, але загостренний терпінням немічний слух старої, почув ті слова і вона спалухнула болючим гнівом:

— Ви сліз тільки одних хочете?!...) Так, плачте!... Плачте собі!... Я-ж досить наплакалася вже!...

Ніяково було казати їй щось Ніяково було казати їй щось, бо добре бачили, що не так воно повинно було бути. Посиділи ще трохи, посумували тихо і стали розходитися...

Зоставшись самотою, стара засвітила перед образом святого Моколая велику похоронну свічку і, простягаючи до нього обома руками листа свого сина, суворо питалася:

— Ти знаєш, святий Моколаю, що сталося?!... Ти бачиш, що я, як та трівога вся?!... Ти чуєш, що я тобі розповідаю, чи ні?!...

Свічка палахкотіла і в еї сяйві лице Миколая здавалося живим і пророчим...

Під ранок вона вже була не в силі більше питатися і, схилившись до долу, тихо заснула...

VI.

.............................................

.............................................

.......... Дні, як осінні сни, минали повільно й ледво, а разом з ними минала й трівога і все навколо засипало під білими килимами снігу. І одного вечора, вже аж тоді на всіх обріях спав спокій, а в місті було знято „надзвичайний стан облоги", — взяла стара мати окраєць хліба і останній лист свого сина і, вкрадці, подалася кудись із села...

Йдучи пустельними полями, сама з собою говорила:

— Не думайте, що вже нема трівоги!... О, не думайте!... Ось іде вона самотою... Ось іде вона, як стара й немічна мати свого славного сина...

1923 р.









В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".